

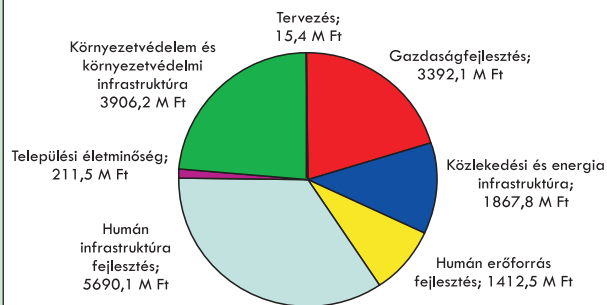
RÉGIÓK HELYZETE

A régiók helyzetének bemutatásához az általános fejlettség különböző mutatói mellett a területfejlesztési támogatások nagysága és aránya is fontos információt nyújt. Az adatokat kiegészítve néhány a területfejlesztés szempontjából fontosabb, kiemelkedő projekttel a régiók sajátosságai még jobban kirajzolódnak, szembe-tűnőbbek a fejlesztések eltérő, térségspecifikus céljai.

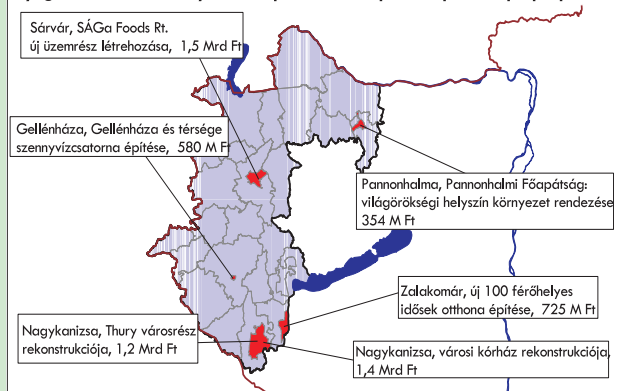
Nyugat-dunántúli régió

A régió Közép-Magyarország után hazánk második legfejlettebb térsége, társadalmi-gazdasági mutatói többnyire országos átlag feletti, a környezet állapota is jó. Területi különbségei elsősorban a kevésbé fejlett Zala megye és Győr-Moson-Sopron özszevetésében tűnnek ki, Zala hátránya több esetben eléri a 30–40%-ot is.

A Nyugat-dunántúli régió hazai fejlesztési támogatásai beavatkozási területenként, 2006

Nyugat-Dunántúl néhány területfejlesztési szempontból jelentős projektje, 2006

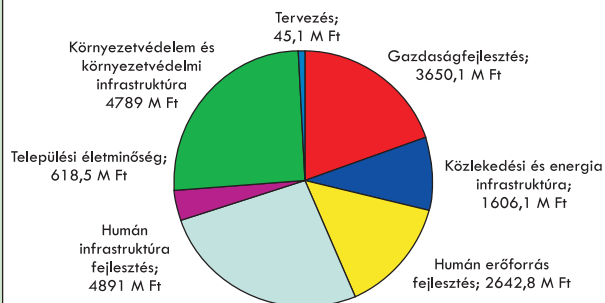

Dél-dunántúli régió

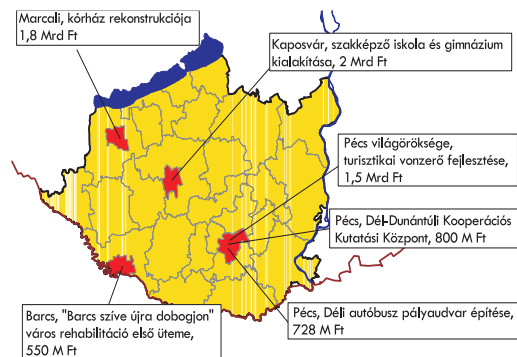
A régió az ország társadalmi-gazdasági szempontból fejletlenebb területei közé tartozik, elmaradása az elmúlt években fokozatosan nőtt is. Jellemző mutatói többnyire megelőzik az alföldi régiók értékeit, de több-

nyire országos átlag alattiak. A térség jelentős erőforrás-tartalékokkal rendelkezik, elsősorban a jó környezeti-természeti állapotra épülő idegenforgalom területén. A régióon belüli területi különbségek nem nagyok, leginkább a perifériának számító déli határmenti térségek leszakadása feltűnő.

A Dél-dunántúli régió hazai fejlesztési támogatásai beavatkozási területenként, 2006

Dél-Dunántúl néhány területfejlesztés szempontjából jelentős projektje, 2006

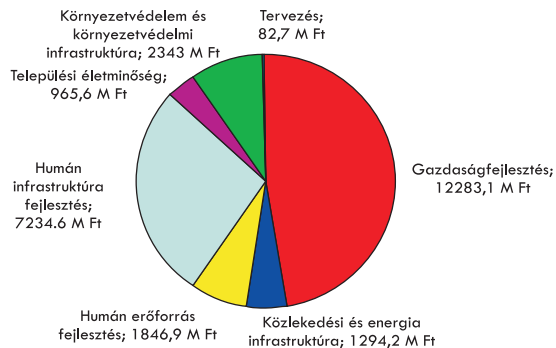

Közép-dunántúli régió

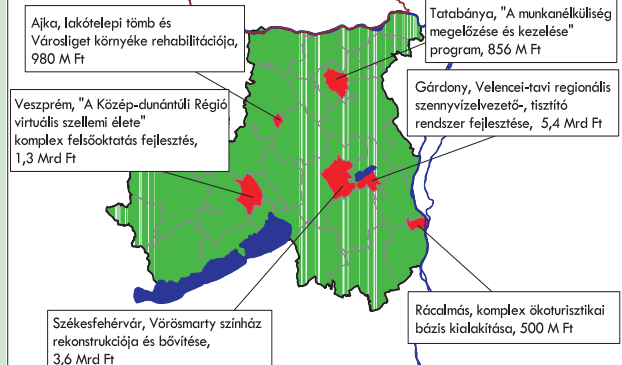
A Közép-Dunántúl fejlettsége a legtöbb mutató alapján a harmadik a rangsorban Közép-Magyarország és a Nyugat-Dunántúl mögött, bár fejlődési üteme elmarad azokétól. Ipari jellege miatt a környezeti

problémák régióink közül talán itt a legjelentősebbek, ugyanakkor kiemelkedő kulturális értékekkel bír. A területi különbségek a többi régióhoz képest nem jelentősek, kisebb periférikus térségek vannak csupán.

A Közép-dunántúli régió hazai fejlesztési támogatásai beavatkozási területenként, 2006

Közép-Dunántúl néhány területfejlesztés szempontjából jelentős projektje, 2006

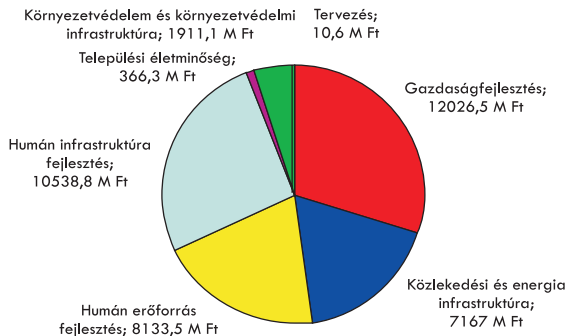

Közép-magyarországi régió

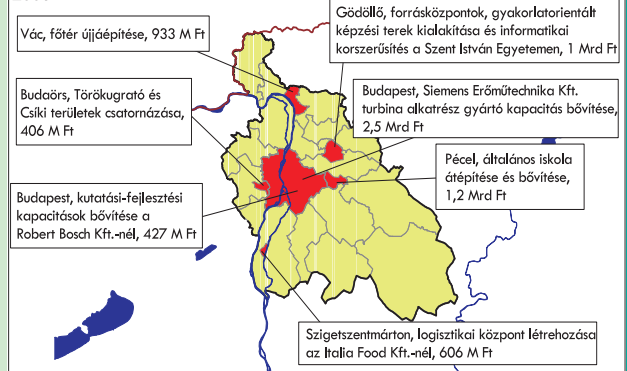
A fővárost is magában foglaló régió a legfejlettebb hazánkban, központi jellegéből adódóan pedig több tevékenység (kereskedelem, kutatás, felsőoktatás) koncentrálódása oly mértékű, hogy az ország többi részének összesített eredményét is maga

mögé utasítja. Gazdasági, közlekedési, idegenforgalmi és kulturális szempontból pedig nemzetközileg is kiemelkedő jelentőségű. Gazdasági fejlettségének köszönhetően a régió továbbra is az országon belüli vándorlás fő célpontja. Belső differenciáltsága nagy, különösen az Ipoly mente elmaradása jelentős.

A Közép-magyarországi régió hazai fejlesztési támogatásai beavatkozási területenként, 2006

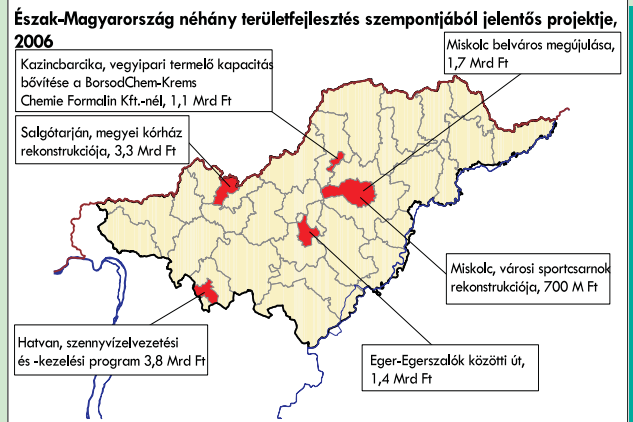
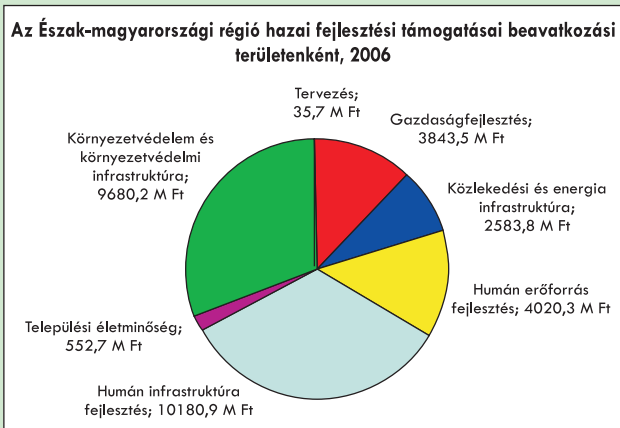
Közép-Magyarország néhány területfejlesztés szempontjából jelentős projektje, 2006

Észak-magyarországi régió

A régió elmaradása továbbra is jelentős. Komoly erőforrásai ellenére fejlődése lassú, társadalmi-gazdasági mutatói alapján többnyire az

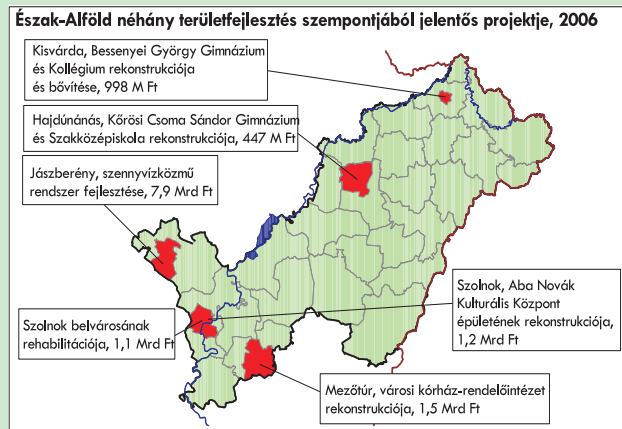
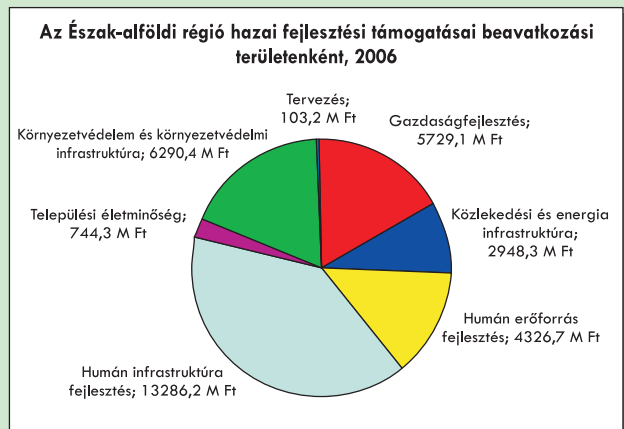
országos rangsor végén található. A jelentős társadalmi problémákat (elvárandorlás, elszegényedés) is okozó elmaradottságot fokozzák a jelentős területi különbségek.

Észak-alföldi régió

Az Észak-Alföldön gazdaságilag ugyan továbbra is jelentősen elmaradott, azonban fejlődési üteme magas, reális esélyt teremtve a felzárkózásra. A régió belső különbségei nem nagyok, viszont folyamatosan nőnek, a legrosszabb helyzetben levő települések

pedig kiterjedt és összefüggő perifériát alkotnak. Szigetszerűen kiemelkedik viszont néhány kedvezőbb helyzetben levő város, főleg Debrecen és Nyíregyháza a környezetükből. Az autópálya-fejlesztések is inkább csak ennek a két városnak a helyzetét javították.

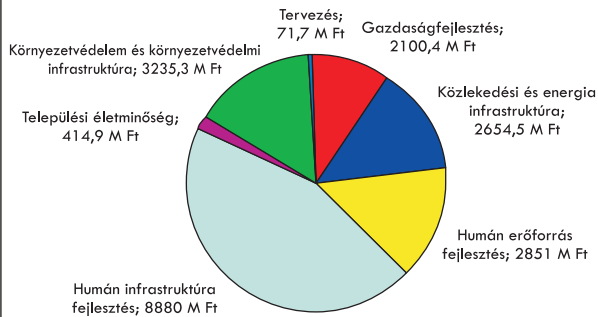

Dél-alföldi régió

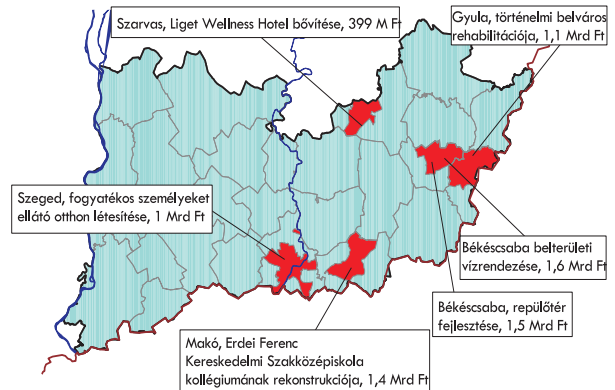
A régió gazdaságilag az országos átlagtól mind helyzetében, mind dinamikájában elmaradó térség, bár az Észak-Alföldnél még kedvezőbb helyzetben

van. Sajátossága, hogy belső területi különbségei igen kicsik, jelentősen csupán Kecskemét és Szeged emelkedik ki gazdasági eredményei és infrastrukturális fejlettsége alapján.

A Dél-alföldi régió hazai fejlesztési támogatásai beavatkozási területenként, 2006

Dél-Alföld néhány területfejlesztés szempontjából jelentős projektje, 2006

A régiók fontosabb társadalmi, gazdasági, infrastrukturális, környezeti mutatói, 2006

	Terület (km ²)	Lakó- népesség (fő)	Egy lakosra jutó GDP		Regisztrált társas vállalkozások száma (ezer lakosra)		Egy lakosra jutó külföldi tőke		Munkanélkü- liségi ráta	
			ezer Ft	az országos átlag %-ában	db	az országos átlag %-ában	ezer Ft	az országos átlag %-ában	fő/ 15-64 éves	az országos átlag %-ában
Közép-Magyarország	6 918	2 872 678	3 909	165,4	9,5	173,0	2 323	272,6	2,0	37,1
Közép-Dunántúl	11 116	1 107 453	2 140	90,5	3,8	69,0	392	46,0	4,2	78,0
Nyugat-Dunántúl	11 328	999 361	2 371	100,3	3,7	66,8	959	112,6	3,8	70,2
Dél-Dunántúl	14 169	967 677	1 598	67,6	3,1	56,9	46	5,4	7,7	143,2
Észak-Magyarország	13 431	1 251 441	1 518	64,2	2,7	49,8	158	18,5	9,4	174,8
Észak-Alföld	17 729	1 525 317	1 494	63,2	2,8	51,3	90	10,5	8,4	155,2
Dél-Alföld	18 338	1 342 231	1 566	66,3	2,9	53,3	100	11,8	6,3	116,1
ország	93 030	10 066 158	2 364	100,0	5,5	100,0	852	100,0	5,4	100,0
	Egy lakosra jutó belföldi jövedelem		Szélessávú internet-előfizetők száma (ezer lakosra)		Autópálya-, autóútsűrűség		Országos jelentőségű védeft területek aránya		Közcsatorna- hálózatba bekapcsolt lakások aránya	
	Ft	az országos átlag %-ában	fő	az országos átlag %-ában	km/ ezer km ²	az országos átlag %-ában	%	az országos átlag %-ában	%	az országos átlag %-ában
Közép-Magyarország	863 879	131,3	138,0	168,4	25,7	261,6	11,7	129,7	85,5	125,9
Közép-Dunántúl	701 860	106,7	75,5	92,1	17,6	179,3	8,1	89,5	72,6	106,9
Nyugat-Dunántúl	682 832	103,8	75,1	91,6	9,0	91,5	10,5	116,4	73,2	107,8
Dél-Dunántúl	550 950	83,7	55,8	68,0	6,8	68,9	5,7	63,2	64,1	94,4
Észak-Magyarország	541 396	82,3	57,5	70,1	11,3	115,1	14,4	159,9	59,3	87,4
Észak-Alföld	503 576	76,5	47,8	58,3	3,8	38,4	8,3	92,4	52,6	77,4
Dél-Alföld	533 711	81,1	56,2	68,5	6,8	68,8	7,0	78,0	48,0	70,7
ország	657 852	100,0	82,0	100,0	9,8	100,0	9,0	100,0	67,9	100,0

Az országos átlagnál legalább 20%-kal kedvezőbb mutató

Az országos átlagnál legalább 20%-kal kedvezőtlenebb mutató

KÖZÉPTÁVÚ TERÜLETI CÉLOK AZ OTK-BAN

AZ OTK TÉRSÉGTÍPUSAINAK TERÜLETI VIZSGÁLATA

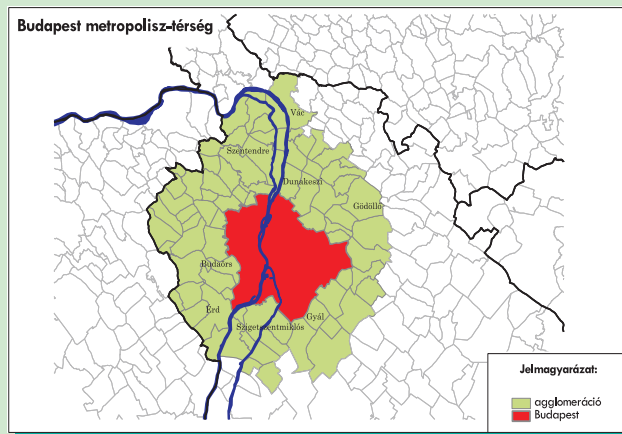
Budapesti metropolisz térség

A főváros és agglomerációja nemzetközileg is az ország legfejlettebb és legversenyképesebb település-együttese. Azonban nemcsak mint gazdasági, szolgáltatási és innovációs központ, hanem mint „nemzetközi kapu” is jelentős. Ugyanakkor kiemelkedő turisztikai célpont, közlekedési csomópont is, így az élőhely környezet biztosítása nagyon fontos.

Az agglomeráció törvényben nevesített, kiemelt térségnek számít, melyhez 80 település tartozik. Együttes területük 2533 km², ami az ország 2,7%-át jelenti, több mint 2 milliós népességgel. A városból kiköltözés miatt a fővárosban átlag feletti **természetes fogyás és vándorlási veszteség** volt mérhető, míg az agglomerációban természetes szaporodás és vándorlási nyereség [20‰] növelte a népességszámot, leggyorsabban a Veresegyházi kistérség gyarapodott.

A térség helyzete a társadalmi mutatók alapján a legkedvezőbb az országban. A **munkanélküliségi ráta** a fővárosban 1,7% az agglomerációban 1,9% volt. Az egy lakosra jutó jövedelmek 60%-kal haladják meg az országos átlagot.

A **felsőoktatásban** tovább nőtt a térség súlya és elérte a 47%-ot a nappalis hallgatók száma alapján. A **kulturális életben** betöltött szerepe is nagyobbá vált: a múzeumlátogatók számában a főváros része-

sedése 57%-ra nőtt, míg a színházak esetében csökkent a főváros részaránya, de még így is 55% volt 2006-ban.

Az egy főre jutó **bruttó hazai termék** alapján Budapest a térség fővárosai között a középmezőny elején található 18 800 € GDP/fő értékkel. Az **ingatlan-ügyletek és gazdasági szolgáltatások** terén 1000 lakosra 85 vállalkozás jutott, ami az országos átlag kétszerese volt, de a **kereskedelem** terén is az országos átlagot 52%-kal haladta meg ez az érték.

Budapest és agglomerációja mint jelentős **idegenforgalmi központ**, évente mintegy 2,7-2,8 millió turistát fogad, akik átlagosan két és fél éjszakát töltenek el itt. Budapest továbbra is főleg a rövid távú turizmus célterülete.

A főváros és agglomerációjának kapcsolata a **közlekedés** tekintetében rendkívül szoros egységet képez [csak vasúton mintegy 110 ezer fő a napi in-

gázó), ennek ellenére a fejlesztések lassan haladnak. 2006-ban az M0-s körgyűrűn átadtak egy 9 km-nyi szakaszt az M5-4-es főút között, a Vecsés-Üllő elkerülő úttal egyetemben. **Vasútfejlesztés** mindössze a Ferihegyi repülőtérnél létesítendő megállóhely kialakításának elkezdése volt. A **hajózásban** a Csepeli kikötő logisztikai szerepkörének kibővítése, a **légi közlekedésben** pedig a Ferihegyi repülőtér privatizációt követő forgalom-felfuttatása történt 2006-ban.

Budapesten és az agglomerációjában a legnagyobb **levegőszennyező** a közúti közlekedés, amely az egyik legjelentősebb környezeti probléma. A nitrogén-oxidok és a 10 mikronnál kisebb szálló por (PM10) esetében minősül szennyezettnek a főváros levegője. A talajközeli ózonszennyezettség pedig 2006-ban az agglomeráció valamennyi mérőállomásán túllépte az egészségügyi határértéket ($120 \mu\text{g}/\text{m}^3$).

2006-ban a **zöldterületek aránya** a térségben a belterületekhez viszonyítva 3,6% volt, ami jónak mondható a 2%-os országos átlaghoz képest. A fővárosban mintegy 22,5 km²-nyi zöldterület volt 2006-ban.

A közcatornában elvezetett összes **szennyvíz** mennyiségének csupán 40%-át tisztították meg biológiailag vagy III. tisztítási fokozattal, ez jóval az ország 67%-os átlagértéke alatt van. A főváros évi 650-700 ezer m³ szennyvizének mintegy 70%-a tisztítatlanul folyik a Dunába. A térségben 174 km új csatorna épült 2006-ban 15 településen. A **csatornázott lakások** aránya közel 100%-os Visegrádon, Budapesten és Százhalombattán, ezzel szemben 6 településen nem épült csatorna 2006-ig.

Az infokommunikációs szolgáltatások közül a **távbeszélő fővonalak** száma 2005-ről 2006-ra 1,5%-kal csökkent. A kábeltévé bekötési aránya 25 százalékponttal nőtt. A települési **gázellátás** terén 2006-ban már csak egy település – Pilisszentlászló – nem volt bekapcsolva a vezetékes gázhálózatba.

Fejlesztési pólusok

Az ország legjelentősebb városai alkotják a fejlesztési pólusokat. Feladatuk, hogy gazdasági és tudományos téren régiójuk fejlődési motorjai legyenek, magas szintű kulturális, szolgáltatási és munkahelyi kínálatukkal képesek legyenek régiójuk számára megtartani a legképzettebb munkaerőt is, ellensúlyozva ezzel a főváros társadalmi-gazdasági túlsúlyát. 5 pólusváros: Győr, Miskolc, Debrecen, Szeged, Pécs és 2 fejlesztési alközpont: Székesfehérvár, Veszprém került kijelölésre, melyek lakónépessége 2006-ban összesen 990 ezer fő volt, az összlakosság 9,7%-a.

A gazdasági fejlettség kulcsindikátorai közül is kiemelendő a jegyzett tőkéből a külföldi részarány. Országos szinten, 2006-ban a vállalkozások jegyzett tőkéjének 61%-a volt külföldi tőke, amelytől a fejlesztési pólusok átlagos értéke (37%) lényegesen elmaradt. Ez az elmaradás Székesfehérvár (63%) kivételével minden pólusra igaz. A pólusokban - Székesfehérvár és Szeged kivételével - még mindig a hazai tőke a domináns.

Az **ingatlanügyletek és gazdasági szolgáltatások** területén az 1000 főre jutó vállalkozások számában

minden fejlesztési pólus az országos átlagnál, amely 44 db volt, magasabb értékkel rendelkezett: Győr és Székesfehérvár több mint kétharmaddal, de Pécs és Veszprém is több mint 50%-kal haladta meg az átlagot. A **pénzügyi közvetítés** nemzetgazdasági ágban működő vállalkozások nagyvárosokban való koncentrálódását jól érzékelteti, hogy valamennyi pólus értéke Debrecen kivételével, több mint 20%-kal meghaladta a Budapesti metropolisz-térség értékét, amely 2006-ban 4,25 vállalkozás volt ezer főre jutóan.

A felsőoktatásban Debrecen, Szeged és Pécs számít kiemelkedő centrumnak, egyaránt több mint 25 ezer hallgatóval. A kultúra területén Pécs kiemelkedett 327 ezer múzeumi látogatóval, míg Debrecen, Miskolc és Szeged együttesen tud ennyit felmutatni. A színházi életben a regionális pólusok közül Miskolc és Győr emelkedett ki 205 és 180 ezres (tehát a lakosságszámot meghaladó) éves nézőszámmal, a 6 pólusváros színházainak összes látogatottsága 42 %-a Budapestének.

Az életkörülmények mutatói közül a **munkanélküliség** egyedül Miskolcon volt magasabb (7%) mint az országos átlag (5,4%), tehát Észak-Magyarországon a régióközpont is csak viszonylagosan emelkedik ki környezetéből. Ugyanakkor a szintén elmara-dott régiókban Pécs és Debrecen országos összehasonlításban is kedvező mutatókkal bírt 2006-ban. Miskolcon az adófizetők aránya sem éri el az országos átlagot, Győr, Székesfehérvár és Veszprém vi-

szont kiemelkedik a pólusok közül, itt az adófizetők aránya elérte, illetve meghaladta a népesség 50%-át (az országos átlag 42%). A pólusokban az **egy lakosra jutó jövedelmek** is átlag feletti, de jelentős a különbség a két végpontot jelentő Székesfehérvár és Miskolc között (utóbbi értéke 72%-a az előbbi-nek).

A pólus szereppel bíró városaink közül már csak Pécs nem rendelkezik **gyorsforgalmi út** kapcsolattal. 2006-ra elérte az autópálya Miskolcot (M30), Debrecen (M35) és Szegedet (M5) is. A pólusok és a főváros közötti elérhetőség így lényegesen javult, a régiókon belüli elérhetőség azonban kevésbé. **Vasút-fejlesztés** kapcsán pályarekonstrukciós munkák történtek több vasúti fővonalon, aminek hatásaként javult Győr, illetve Debrecen vasúti elérési ideje. A nemzetközi **légi közlekedés** Győr-Pér, Debrecen és Pécs-Pogány településeken kezdődött meg az elmúlt években.

Fejlesztési pólusaink kommunális infrastruktúra tekintetében jellemzően kedvező helyzetben vannak. A lakások **közműellátottságát** tekintve Debrecen mindössze 74,3%-os csatornázottsága feltűnő (a többi pólusban ez ugyanis 90% felett van). A fő probléma a szennyvíztisztítás minősége. A szennyvízet III. tisztítási fokozattal is kezelő pólusok közül csupán Debrecenben és Pécsen 90% fölötti az eredmény, Győrben 65%-os, Miskolc esetében 30% alatti, Szeged pedig egyáltalán nem alkalmaz kémiai tisztítást.

Külső és belső perifériák, elmaradott térségek

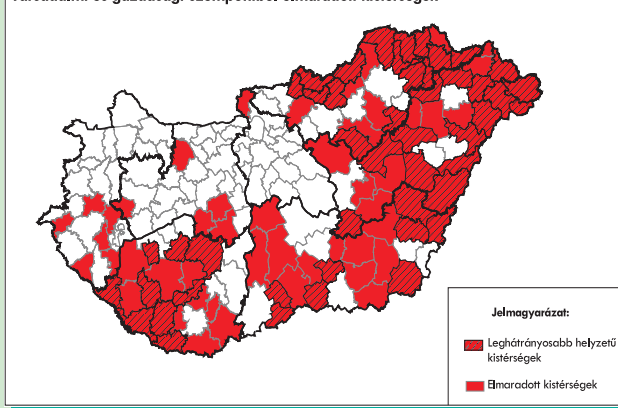
A tartósan elmaradott térségeket több kedvezőtlen tényező egymásra hatása jellemzi: a népesség kedvezőtlen kor-, ill. képzettségi összetételéből és rossz gazdasági szerkezetéből, az erőforrások szűkösségéből (tőkehiány, képzett munkaerő elvándorlása) adódik, amit a különösen gyenge elérhetőség mellett a környezetüket ellátni képes érdemi térségi központok hiánya is fokoz.

A hivatalosan lehatárolt, 94 elmaradott kistérségben (az ország területének 57%-a) 2006 végén 3,152 millióan éltek, az összlakosság több mint harmada [ebből 1,495 millióan a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben]. Elsősorban a Dél-Dunántúlon, a Tiszántúlon és Észak-Magyarországon találhatók, ezekben az országrészekben szinte csak a megyeszékhelyek, nagyobb városok nem tartoznak ebbe a térségtípusba.

A vizsgált térségek **demográfiai** folyamatai közül a születések aránya ugyan átlagos volt, de a magasabb halálozási ráta következtében a természetes fogyás jóval magasabb (-4,4‰), mint az ország többi részén (-2,7‰). Jelentős a vándorlásból származó veszteség (-5,7‰).

Ezen térségek egyik legnagyobb gondja a magas **munkanélküliség**, ennek a 15-64 évesekhez viszonyított rátája 9,7% volt (szemben az ország többi részén átlagos 3,5%-kal), de a leghátrányosabb kistérségekben a 12,2%-ot is elérte. Amíg az ország többi területén átlagosan minden ötödik, itt minden har-

Társadalmi és gazdasági szempontból elmaradott kistérségek

madik regisztrált munkanélküli 180 napnál régebben keres állást.

A 94 elmaradott kistérség közül mindössze két-tőben (Kisbéri, Szobi) volt az **egy adófizetőre jutó jövedelem** a vidéki átlag feletti. Az egy lakosra jutó jövedelem átlagosan csak 60%-a volt a nem elmaradott térségek értékének.

Az elmaradott térségekben a **külföldi tőke** szerepe eltölpül az ország átlagához képest. 2006-ban az 1000 főre jutó külföldi működő tőkebefektetések országos átlaga 844,2 millió Ft volt, míg az elmaradott térségek átlaga ennek csak 8%-át érte el.

A **regisztrált társas vállalkozások** 1000 főre jutó értéke az elmaradott térségekben mindössze 40%-a volt az országos átlagnak, de a térség típuson belül is lényeges különbségek tapasztalhatók. A térség típus átlagának többszöröse például a Kapuvár-beledi, Hajdúszoboszlói, Bácsalmási és Füzesabonyi kis-

térség értéke, viszont a térségi átlagnak kevesebb, mint kétharmadát érte csak el a Kazincbarcikai, Kiskunfélegyházi, Kiskunmajsai és Berettyóújfalui kistérségben.

A **közműveket** tekintve a csatornázottság is csak 42% (a nem elmaradott kistérségekben 78%), igaz 2006-ban a térség 94 kistérségéből 39-ben zajlott csatornaépítés.

A különösen elmaradott északkeleti és délnyugati országrészek válságát alapjaiban meghatározza ezen térségek rossz elérhetősége.

Tisza-térség

A Tisza-térség fejlesztésében az árvízi biztonság megteremtése és a komplex vízkészlet-gazdálkodás keretében egy új típusú, fenntartható tájhasználat elemei is megjelennek, így kiemelt cél az infrastruk-

túra fejlesztése mellett az ökoturizmus és a természeti, kulturális értékek védelme is. Ezek segítségével bővíthet a foglalkoztatás és az elérhetőség javulásával a folyó nyújtotta lehetőségek kihasználása.

A Tisza-térség a folyó mentén fekvő 30 kistérségből áll, melyek összterülete 17583 km², lakóinak száma megközelíti a másfél millió főt. Területének nagy részét elmaradott, belső perifériális helyzetben lévő térségek alkotják, főként a Felső- és Közép-Tiszavidéken.

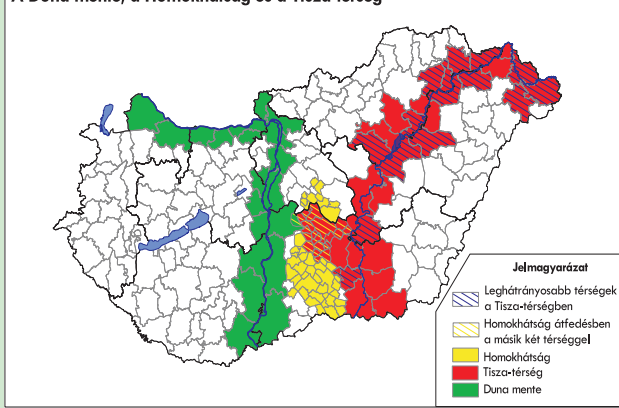
A folyó mentén észak felé haladva romlanak a gazdasági és társadalmi mutatók. Az alföldi jellegű területek leginkább a mezőgazdaságra alapozzák gazdaságukat, ipari térség elvétve található.

A népesség **természetes fogyása** átlagos üteműnek tekinthető, az elvándorlás viszont magas. A **munkanélküliségi ráta** jóval nagyobb (7,9%) volt 2006-ban, mint az ország többi térségében (5,0%). Szolnoktól északra csak olyan kistérségek találhatók, ahol átlagon felüli volt a munkanélküliség.

A Tisza-térség – és főleg egyes kiemelt területei, mint például a Tisza-tó Kiemelt Üdülőkörzet – gazdasági fejlődésének egyik fontos motorja a turizmus. Az ország összes **szálláshelyének** pontosan tíz százaléka található a Tisza-térségben.

A térségben a Szegedi kistérségre jellemző mind a legnagyobb fajlagos szennyvíz kibocsátás, mind a legnagyobb közcsatornán elvezetett szennyvíz mennyiség. Közcsatornán tisztítatlanul a szennyvíz átlagosan 11%-át vezették el 2006-ban a Tisza menti kistérségekben, ami az országos átlag majd-

A Duna mente, a Homokhátság és a Tisza-térség

nem kétszerese. A **folyó vízminősége** a foszfortartalom, valamint a klorofill-A koncentráció tekintetében főként II. osztályú. E két jellemző esetében, 2006-ban nem sikerült azt a fontos környezetpolitikai célkitűzést teljesíteni, miszerint a belépő és kilépő szelvények között ne legyen minőségromlás. A Tisza észak-magyarországi szakaszán 2006 tavaszán a dunai **árvízi védekezéssel** egyidejűleg kellett árvízvédelmi készütséget elrendelni. A Tiszán és mellékfolyóin 2006-ban 793 km hosszon volt érvényben rendkívüli készütség.

A Tisza-térség összterületének 11%-a **erdő** (ennek ötöde védett). A térségben legnagyobb arányban a Sárospataki kistérség erdősült. A Tisza-térség 440 településéből 179-nek nem volt **műemléké** nyilvánított épülete 2006-ig, ezek közül ebben az évben Rakamaz római katolikus temploma kapott védettséget.

Közlekedési szempontból jelenleg a Tisza inkább kettéválasztja és nem összeköti a településeket, természetes határként funkcionál. Egyaránt kedvezőtlen a térség külső elérhetősége, a belső úthálózat mennyisége és minősége, különösen a hidak száma kevés.

Duna mente és Homokhátság

A két szomszédos térség fejlesztésénél elsősorban az árvízvédelem, a vízi közlekedés, a vizes élőhelyek védelme, a fenntartható tájgazdálkodás és a vízgazdálkodás a fő szempontok.

A Duna mentét a folyó két oldalán lévő kistérségek alkotják, amelyek területe 11927 km²-t tesz ki. A folyó menti kistérségekben élők száma 2006 végén 3 millió 57 ezer fő volt. A Homokhátság területfejlesztési szempontú lehatárolása szerint a legtipikusabb térségi települések száma 64, mintegy 368 ezer lakossal.

A Duna mentén az átlagnál kisebb a természetes fogyás, ugyanakkor a vándorlási egyenleg pozitív. A **munkanélküliek aránya** (2,7%) kevesebb mint fele az ország többi térségében mért (6,6%) értéknek, csak a Kalocsai, Bajai és Mohácsi kistérségekben haladja meg az átlagot. Utóbbi kistérségek (kiegészülve a kunszentmiklóssival) jellemző még az átlag alatti **fajlagos jövedelem és az adófizetők aránya**.

A **közműellátottságban** is kifejeződik, hogy a térségben a fejlett kistérségek dominálnak. Így az ivóvízhálózatba kötött lakások aránya (98%) magasabb mint az ország többi részén (93%), és a csatornázottság is (87%) magas. A folyó hazai szakaszán Budapesten a legnagyobb az össz- és fajlagos **szennyvízkibocsátás**. A Duna mentén a biológiai tisztítás aránya csaknem háromszorosa a III. fokozatúénak. A biológiailag tisztított szennyvíz aránya a Győri kistérségben a legjobb. A Duna **vízminősége** a klorofill-A és foszfor tartalom alapján a hazai szakasz változva egyaránt I. és II. osztályba tartozott. Biokémiai oxigénigény alapján végig I. osztályú volt, míg a coliform-szám tekintetében a leggyengébb, jellemzően III. és IV. osztályú. A legnagyobb terhelést e tekintetben a Budapesten keletkező szennyvizek nem megfelelő mértékű tisztítása okozza. 2006 elején a fo-

lyón rekordméretű **tavaszi árhullám** vonult le, amely a hazai folyószakaszon lelassult, így nemcsak rendkívül magas, de hosszan tartó áradást idézett elő.

A térségben az **Országos Környezeti Kármentesítési Program** (OKKP) keretében a legnagyobb beruházás 2006-ban a budafoki barlanglakások állapotjavító műszaki beavatkozásának II. üteme volt. Folytatódott a Metallochemia által Budatétényben okozott környezetszennyezés felszámolása is.

A Duna mente összterületének csupán 18%-a **erdő**, ennek több mint harmada védett, ami meghaladja az országos arányt. Különösen értékesek Gemenc és a Szigetköz ártéri erdői, utóbbiak kiemelten veszélyeztetettek a korábbi folyóelterelést követő vízszintcsökkenés miatt.

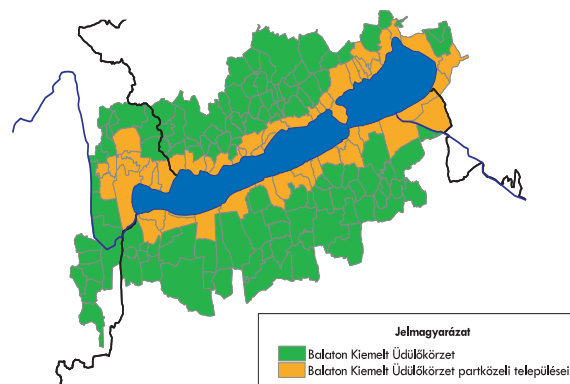
A Homokhátság területén a vízgazdálkodás megoldására további vizsgálatok folynak, de értelmes fejlesztés ezen a téren nem történt. A fenntartható gazdálkodás terén az agrárkamara által koordinált projektekben növénytermesztési mintaterületeket alakítottak ki, növénynemesítési kutatásokat végeztek és támogatták a termékek piacra jutását segítő képzési és marketing tevékenységet. **Közlekedési** szempontból fontos közutak futnak a folyó mentén, másrészt maga a folyam is VII. transzeurópai közlekedési folyosó része, jelentős tranzitforgalommal. 2006-ban mégsem volt előrelépés a magyarországi Duna-szakasz rehabilitációjában, sem az európai követelményeknek megfelelő hajózáút kialakításában. A közúti közlekedésben jelentősebb előrelépések történtek. Győrben országos logisztikai központ, illetve nemzetközi kikötő épül,

mely a Győr-Péternél fekvő repülőtérrel egyedülálló trimodális központ lehet. **Gyorsforgalmiút-fejlesztés** az M6-os Érd-Dunaújváros szakaszán, és az M6-M8 közötti átkötő szakaszon (a Duna-híddal együtt) történt 2006-ban. Mindezek ellenére a két ország-rész közötti átkelési lehetőségek száma (Budapest nélkül) elég alacsony.

Balaton-térség

A Balaton-térség a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet (BKÜ) területét jelenti, mely 164 településből áll, ebből 52 partközelinek számít. Területe 3624,5 km², összlakossága 2006-ban 252 ezer fő. A Balaton és környéke egyedülálló, nemzetközileg is kiemelkedő értékű természeti és kultúrtáj. Védelme és fenntartható fejlődése viszont egyre élesebb konfliktusban van az egyoldalú turisztikai hasznosítással.

A Balaton-térség

A lakosság folyamatosan, de igen kis mértékben nő, bár a vándorlási egyenleg 2006-ban negatív volt. A **munkanélküliek aránya** az országos átlag feletti (6%). Ezen a téren egyértelműen jobb helyzetben voltak a partközeli települések. Az **egy főre eső jövedelem** országos átlag alatti, 579 000 Ft.

A **vízminőség** a klorofill-a tartalom alapján legjobb a Siófoki-medencében (I. osztályú volt), a legrosszabb vízminőségű (2006-ban III. osztályú) pedig – mint rendszeresen – a Keszthelyi-medence volt. A régió területén nincs jelentősen szennyező ipari létesítmény, így a rendszeresen mért adatokon alapuló **légszennyezettségi index** alapján a Balaton-térség levegőminősége a megfelelő és a kiváló között változik, összességében jónak mondható.

Az országos jelentőségű **védett természeti területek aránya** az üdülőkörzetben 17%, ami majdnem kétszerese az országos átlagnak. A védett területek aránya főként a Balaton-felvidéken és a régió nyugati részén a legmagasabb. A **műemlékek száma** a Balaton-térség területén 2006-ban 21 épülettel kiegészülve 998 volt.

A Balaton az ország legjelentősebb üdülőkörzete. Itt található az összes szálláshelyek 42%-a, a vendégéjszakák számában pedig csak Budapest előzi meg. A **vendégek és vendégéjszakák, a szálláshely kapacitás és az egy főre eső idegenforgalmi adóbevétel**ek tekintetében egyaránt igen erős a területi koncentráció. A legnagyobb értékeket a szűkebb part menti sáv települései és a két gyógyfürdő, Hévíz és Zalakaros mutatják. A partmenti települések összes szálláshely-kapacitása 14-szerese a háttér-

településekének. Az egy főre jutó idegenforgalmi adó az országos átlag kétszerese a térségben. Még mindig jellemző a **magánszállásadás** elterjedtsége, az ország teljes ilyen jellegű kapacitásának 63%-a itt található. Az **átlagos tartózkodási idő** tekintetében a régió átlaga (3,88) még mindig 1 nappal több az országos értéknél (2,88).

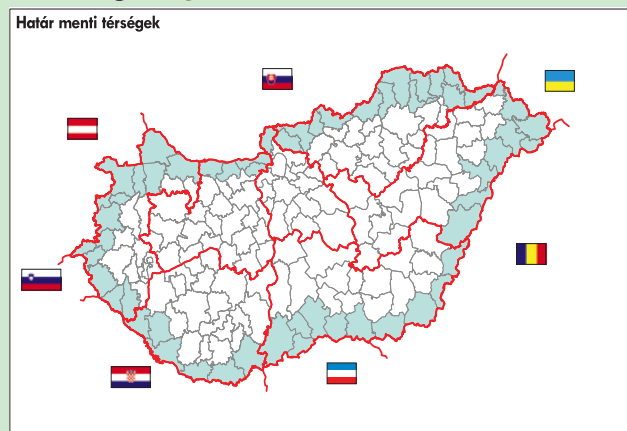
A Balaton-térség elérhetőségének javítása érdekében a legjelentősebbek az **autópálya-fejlesztések** voltak. Az M7-es Ordacsehi és Balatonszentgyörgy közötti 25,6 km 2006-ban került átadásra. A **vasúthálózat**ban lényegi fejlesztések nem történtek, a menetrendszerinti **hajózás forgalma** egyre csökken. A sármelléki **repülőtér forgalma** ugyanakkor 2006-ban elérte a 45 ezer főt.

Az összegyűjtött **szennyvíz** teljes mennyisége a Balaton-térség területén III. fokozatú- vagy biológiai tisztítás után kerül kibocsátásra. A biológiailag is tisztított víz aránya 2006-ban 63% volt, meghaladva az országos átlagot. A csatornázatlan települések száma 2006-ra 59-re csökkent. A lakónépességhez viszonyított **szilárd hulladék** mennyisége a turistaforgalom miatt igen magas, az országos átlagot 44%-kal haladja meg. A nagyobb turistaforgalmú partmenti településeken egységesen jóval magasabb, ennek a település-csoportnak az átlaga az országosnak több mint háromszorosa.

Határmenti térségek

A közvetlen határkapcsolattal rendelkező, illetve néhány, a határoktól néhány kilométerre elhelyezkedő kistérség tekinthető határmentinek. Ezen 57 kistérség összterülete 30277 km², lakossága 2 millió 425 ezer fő. 2006 végén a határmenti térségek népessége 0,38%-kal volt kevesebb, mint egy évvel korábban.

A határmenti térségek jelentős részében a természetes fogyás negatív vándorlási egyenleggel párosult, kivéve a Szegedi, Hajdúhadházi, és Encsi kistérséget, és a vándorlási célpontnak tekinthető észak-dunántúli térségeket. Az ország tíz legnagyobb arányban fogyó népességű kistérségből öt határmenti (bodrogi, őriszentpéteri, letenyei, mezőkovácsházi és abaúj-hegyközi) volt. A **munkanélküliség** átlagon felüli, 2006-ban a 15–64 évesek

7,8%-át érintette. Ez esetben is csak északnyugaton volt kedvező a helyzet, míg a többi térségben csak néhány kistérségben (letenyei, nagykanizsai, szegedi, kiskunhalasi, gyulai) volt kedvezőbb az átlagnál a munkanélküliség szintje.

Az 1000 főre jutó **külföldi működő tőke** átlaga kevesebb mint 60%-a az országosénak, ugyanakkor a határmenti térségek között vannak kiugró értékkel bíró kistérségek is (komáromi, esztergomi, szentgotthárdi). A határmentiséghez kötődve az 1000 főre jutó külföldi vendégéjszakák száma majdnem egy nagyságrenddel haladta meg az országos átlagot. Kiemelkednek a jelentős fürdővárossal rendelkező kistérségek, mint a Csepregi, Siklósi, Sopron-Fertődi vagy a Lenti. E négy kistérség a határmenti térségekben eltöltött **külföldi vendégéjszakák** 57%-át adta.

A **határátkelőhely-sűrűség** az elmúlt évek fejlesztései következtében sokat javult. Egyedül a horvát és román határszakaszokon voltak még 2006-ban is nagyobb átjárhatatlan részek.

2006-ra az M1-M15, M5, M7-M70 **gyorsforgalmi utak** elérték az országhatárt, amelyek közül csak a szlovén oldalon nincs meg egyelőre az autópálya csatlakozás. Szlovákia, Ausztria, Szerbia és Horvátország már a határig kiépítette a kapcsolódó gyorsforgalmi útját.

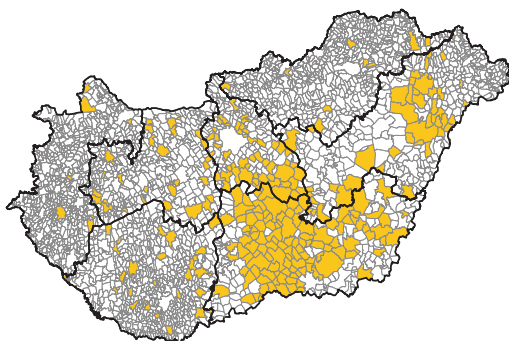
A logisztikai szolgáltatások stagnálását jelzi, hogy 2006-ban az országos logisztikai szolgáltató központokon belül a határmentiek közül egyedül a soproni központ működött megfelelően.

Tanyás térségek

A tanyás településrendszer, mint speciális lakóterület, a fenntartható gazdálkodás lehetséges háttere, illetve az elérhetőség és közmuellátás speciális körülményei miatt érdemel különleges figyelmet. Tanyás térségeknek a legalább 200 fő és a település népességének legalább 2%-át elérő külterületi népességgel rendelkező településeket nevezzük. Ez 280 települést jelent. Ezek több mint 22 ezer km²-t, az ország területének mintegy 24%-át fedik le.

Összlakosságuk mintegy 2,5 millió fő, az ország népességének egynegyede. Ebből a külterületi népesség 2001-ben 299 ezer fő volt. A tanyás területekre nem jellemző a népességfogyás, mivel az 1,4 ezrelékes természetes fogyást a hasonló mértékű bevándorlási nyereség (elsősorban a nagyvárosok agglomerációs övezeteiben) ellensúlyozta.

Tanyás térségek

Átlagosnak tekinthető a *munkanélküliség* szintje is, míg az adófizetők aránya (43%) kissé meghaladja az országos átlagot (42,7%). Az *egy lakosra jutó jövedelem* viszont 10%-kal alacsonyabb, mint az országos átlag. Kedvezőbb helyzetben vannak a nagyvárosok (Kecskemét, Szeged, Szolnok, Debrecen, Nyíregyháza) körüli tanyák. A *lakásépítés* is ezen nagyvárosok környékén koncentrálódik. A tanyás térségek lakásainak infrastrukturális mutatói az átlagosnál rosszabbak, különösen az ivóvíz- (90%) és a csatorna-bekötöttség aránya (60%) alacsonyabb, mint az ország többi részén (97 ill. 70%).

A *vállalkozási aktivitás* a tanyás térségek településein (109 vállalkozás 1000 főre) alacsonyabb mint az országos átlag (117 vállalkozás). A tanyás térségekre az országos átlagnál magasabb mezőgazdasági aktivitás jellemző: 2006-ban átlagosan 6,1 mezőgazdasági vállalkozás jutott 1000 főre, szemben az országos átlaggal (5,2 db).

A *közlekedés* szempontjából a nagyvárosok környékének helyzete kedvezőbb, miközben a rurális térségek elérhetősége többnyire rossz, tömegközlekedésük elmaradott, főként a nem megfelelő mellékúthálózat miatt.

Aprófalvas térségek

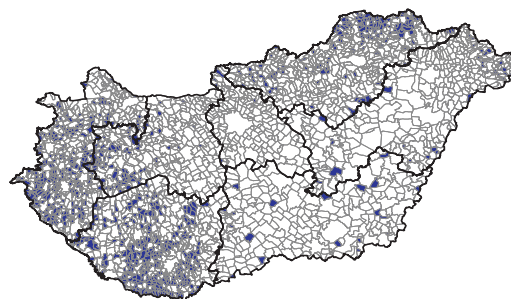
Az aprófalvak méretüknél fogva társadalmi és gazdasági szempontból egyaránt igen sérülékenyek. A munkalehetőségek szűkössége és a közműellátás problémái elvándorláshoz vagy éppen a leszakadó rétegek letelepedéséhez és szegregációhoz vezetnek.

Az aprófalvas térségek körét az 500 főnél kisebb lélekszámú települések alkotják. 2006-ban 1047 település lakónépessége nem érte el az 500 főt, közigazgatási területük összesen 12 ezer km², népességük 2006-ban 277 ezer fő volt, ami az ország népességének mintegy 2,8%-a. **Demográfiai** folyamataikat a magas halálozási arányszám (16,9‰) határozza meg, amely jóval magasabb, mint a nem aprófalvas települések átlaga (12,9‰). A népességfogyást a 7,6 ezrelékes éves vándorlási veszteség is jelentősen növeli. A korszerkezet nem egységes: míg Nyugat-Magyarország aprófalvas térségeire az idősek, addig a Cserehát, az Ormánság aprófalvaiban a fiatal korszerkezetű cigányság magas aránya a jellemző

A **munkanélküliségi ráta** (11,1%) jóval nagyobb, mint az országos átlag (5,3%). Az álláskeresők 28%-a tartós munkanélküli, 56 százalékuk legfeljebb alapfokú iskolát végzett. Az adófizetők aránya (35%) is alacsonyabb mint az országos átlag (42,7%), az **egy főre jutó jövedelem-szint** pedig csak 57%-a az ország többi térsége átlagának. Mindössze 33 olyan aprófalva volt az 1047-ből, ahol az egy főre jutó jövedelem meghaladta az országos átlagot (ezek közül 23 a Nyugat-Dunántúlon).

Közműellátottságuk is igen rossz: a csatornázottság 20,7%-os, a gázellátottság 39%-os. 744 települé-

Aprófalvas térségek

sen 2006-ban még nem volt csatorna. Az aprófalvak 88%-ában nem működik **általános iskola** és többségükben a népességszám miatt az alapszolgáltatások sem megoldottak. A **szociális segélyezés** viszont komoly teher: 2006-ban ezer lakosra 65 rendszeres szociális segélyezett jutott, ami 2,5-szeres többlet az ország többi településéhez képest.

Az aprófalvakban a **vállalkozási hajlandóság** az országos átlagnak csupán a felét érte el 2006-ban. A Balaton környéki, illetve az idegenforgalom által érintettebb településeken voltak lényegesen magasabb értékek (pl.: Balatonszepezd, Szántód, Ábrahámhegy, Kapolcs, Hollókő). Ezekkel ellentétben az országban területileg szétszórtnak mintegy 200 aprófaluban az 1000 főre jutó vállalkozások száma az aprófalvas térségek átlagának felét sem érte el.

A **közösségi közlekedés** az aprófalvak többségében legfeljebb minimális szinten megoldott, a napi 1-2 járatpár alig teszi lehetővé az iskolába vagy munkahelyre történő közlekedést.

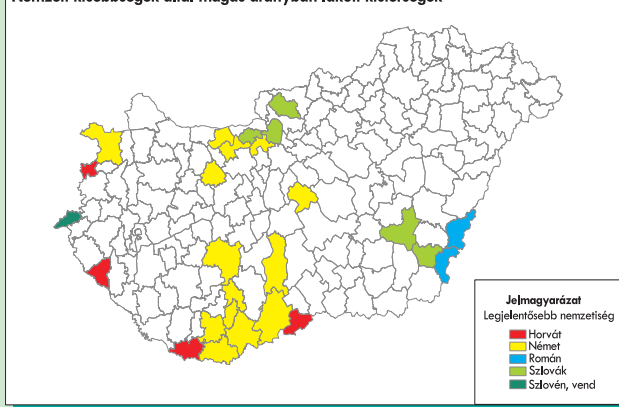
Nemzeti kisebbségek által lakott vidékies térségek

A nemzetiségek a történelem fordulatai miatt jelentősen eltérő jellegű térségeket népesítenek be hazánkban. Az oktatás és a külföldi gazdasági, kulturális kapcsolatok egyaránt fontos tényezők jellemzésükénél. A nemzetiségek aránya (az országos átlag legalább kétszerese) alapján lehatárolt összesen 13,5 ezer km² területű kistérségekben 2006-ban 1,27 millióan éltek (a 2001-es népszámláláskor ezekben a kistérségekben 103 ezren vallották magukat valamelyik nemzetiséghez tartozónak).

Demográfiai viszonyait illetően elmondható, hogy ezen kistérségek népessége gyakorlatilag nem változott (0,08%-os növekedés) az előző évhez képest. A nemzetiségek által nagy arányban lakott térségek mutatói között a **munkanélküliség**-ben, **jövedelmi viszonyok**ban is van különbség a régiók fejlettsége szerint. Még az alapján sem tipizálhatók, hogy melyik nemzetiség dominál az adott térségben.

A társadalmi szolgáltatások sajátos eleme a **nemzetiségi oktatás**. Az összes általános iskolás száma csökkent (3,7%), de a nemzetiségi oktatásban résztvevők száma csak 0,7%-kal volt kevesebb, 140 ezerből 29 ezren vettek részt ilyen oktatásban. A középiskolai oktatásban a jelentős nemzeti kisebbséggel rendelkező térségek esetén 5%-kal nőtt a nemzetiségi tanulók száma (míg az ország többi térségében 12%-os volt a csökkenés). Igaz

Nemzeti kisebbségek által magas arányban lakott kistérségek

ugyanakkor, hogy közép szinten ezekben a térségekben a 390 ezer tanuló közül csak 2,6 ezer tanul nemzetiségi oktatásban, tehát a középfokú oktatásnak kisebb a szerepe az identitás megőrzésében.

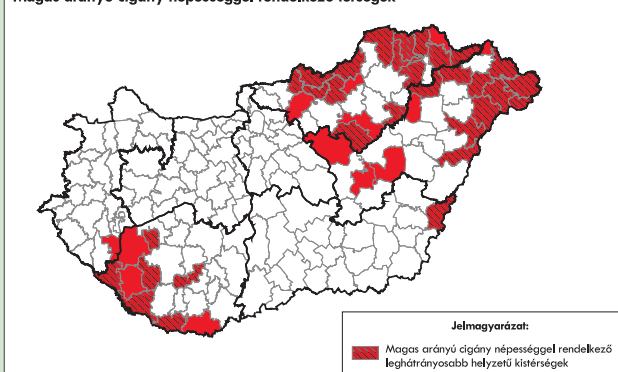
Az adatok nem igazolják, hogy a nemzeti kisebbségek által lakott vidékies térségek külföldi tőkevonzó képessége nagyobb lenne, ugyanis 2006-ban az 1000 főre jutó **külföldi működő tőkebefektetések** országos átlaga 844 millió Ft volt, amelytől a nemzeti kisebbségek által lakott vidékies térségek átlaga mintegy 40%-al maradt el (501 millió Ft). Az 1000 főre jutó külföldi **vendégéjszakák** száma szintén kedvezőtlenebb az átlagnál. A mutató értéke a vizsgált térségekben átlagosan 497 volt 2006-ban, amely az országos átlagnak csupán 45%-a.

Magas arányú cigány népességgel rendelkező térségek

A cigányság eltérő jellegű területeken él, melyek között nehéz egyértelmű földrajzi jellegzetességeket találni. A helyzetet tovább bonyolítja a rendszerváltás utáni jelentős vándorlás is. Mégis az életkörülmények és a szociális viszonyok olyan tényezőcsoportot jelentenek, amelyek ezekben a térségekben egyaránt jelentősek.

A magas arányú cigány népességű térségek azok, ahol a 2001-es népszámláláskor magukat cigánynak vallók aránya meghaladta az országos átlag kétszeresét. 2006-ban az érintett kistérségekben, amelyek az ország területének negyedét jelentik, 1,405 millióan éltek. 2001-ben ezekben a térségekben a magukat cigánynak vallók száma pedig 94 ezer fő volt. A cigányok által magas arányban lakott térségek **népessége** 2006-ban az országosnál nagyobb arányban csökkent [-0,85%]. Az élveszületések aránya átlag feletti,

Magas arányú cigány népességgel rendelkező térségek

de ez igaz a halálozási mutatóra is, így a természetes fogyás is átlag felett alakult, amit jelentős negatív vándorlási egyenleg is tetézett [-6,8‰], míg az ország többi térségének egyenlege pozitív volt [1,1‰]. Mivel a gyerekkorúak aránya az átlagnál magasabb, az öregkorúaké pedig alacsonyabb, így az öregkorúak száz gyerekkorúhoz viszonyított száma [111] kedvezőbb, mint az ország többi térségében [145].

A cigányok lakta térségek **munkanélküliségi** mutatói rendkívül kedvezőtlenek. A 15-64 éves korosztályban a tartós munkanélküliek aránya 34%. Ezekben a térségekben az álláskereső 58%-a legfeljebb az általános iskola 8 osztályát végezte el, az ország többi részén ez az arány 37%.

Az **egy lakosra jutó jövedelmek**et tekintve több mint másfélszeres a különbség a többi térség átlagához viszonyítva. A cigányok által nagy arányban lakott térségekben a 18-59 éves korosztályból ezer emberből 79-en élnek **rendszeres szociális segélyből**. Az országos átlag 17 fő. A **lakások minőségében** is jelentős a lemaradás a többi térséghez képest, az ivóvíz-ellátás viszonylag megfelelő, a szennyvíz-csatorna és tisztítás alacsony fokú. A jelentősebb cigány népességű kistérségek helyzetét tovább nehezíti, hogy főként perifériális és félperifériális helyzetben levő térségei az országnak, ahol minden **közlekedési infrastruktúra** erősen leromló állapotban van a közösségi közlekedéssel együtt. Ezért mind a megyeszékhely, mind a főváros elérhetősége problémás ezekből a térségekből, több esetben még a saját kistérségi központ elérhetősége is rossznak mondható (pl. Hajdúhadház, Edelény, Barcs).

MÓDSZERTAN

A kiadvány a 2006-os év adataira támaszkodva, a térszerkezetet befolyásoló és a Területfejlesztési Megfigyelő és Értékelő Rendszer (T-MER) által meghatározott társadalmi, gazdasági, környezeti és műszaki infrastrukturális tényezőcsoportok, mutatók területi szempontú elemzéséből állt össze, felhasználva az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TelR) adatbázisát. Az elemzések szakmai alapját a 2008-ban elkészült „Országos területi helyzetkép 2006” című, a területi folyamatokról szóló éves jelentés adta. A helyzetkép feltáró, pillanatfelvétel jellege miatt a kiadványban a területi folyamatok és jelenségek átfogó jellemzése és a területi különbségek bemutatása volt a cél.

A 2006-os év kiválasztása biztosította, hogy ellenőrzött, hozzáférhető, összehasonlítható adatok kerüljenek feldolgozásra, így az elemzések során teljes értékű adatkör került felhasználásra az egyes vizsgált tématerületeknél. Az adatok kiválasztásánál a teljességre törekvést a rendszeresség követelménye egészítette ki, így csak olyan adatok, tényezők kiválasztása és feldolgozása történt meg, amelyek hosszú távon is követhető, beszerezhető, ugyanakkor folyamatos visszatekintésre alkalmas rendszert alkotnak. A TelR-en keresztül felhasznált adatok döntő mértékében a Központi Statisztikai Hivatal gyűjtésén alapulnak, kiegészülve az Eurostat nemzetközi adataival, valamint egyes szakterületeken különösen az inf-

rastruktúra és környezetvédelem esetében – az ágazatok intézményeitől gyűjtött adatokkal. A kiválasztott adatok összehasonlítható területi szinteken – alapvetően a kistérségek szintjén – kerültek feldolgozásra. Ennek csak az adathiány szabhatott gátat, illetve tekintetbe kellett venni, hogy bizonyos tényezők nagyobb területegységek szintjén szerveződnek, így vizsgálatuk is nagyobb területi szinten indokolt.

A kiadvány szerkezete a 97/2005.(XII.25.) számú Országgyűlési Határozattal elfogadott második, megújított Országos Területfejlesztési Konceptió (OTK) célkitűzéseivel igazodik, és a területi jelenségek alakulását vizsgálja e célok tükrében. A régiók bemutatásánál azok specifikumai, illetve a területfejlesztést szolgáló 2006. évi hazai támogatások és fontosabb projektjeik kaptak hangsúlyt. A regionális különbségeket a főbb mutatókon keresztül összefoglaló táblázat is bemutatja.

A hosszú távú OTK célok mentén történő elemzéseket az OTK középtávú céljai által kijelölt térség típusok helyzetének bemutatása egészíti ki. E speciális térségek állapotának megismerése a területfejlesztés sajátos, kiemelt problématerületeit helyezi fókuszba.

A helyzetkép bemutatásban különös jelentőséget kapott a területiség vizsgálatának legsokoldalúbb eszköze, a térkép. Az adatok felsorakoztatása helyett inkább a területi különbségeket ábrázoló, informatívabb tematikus térképek kaptak hangsúlyt, mintegy sajátos „domborzatát” bemutatva a vizsgált mutatóknak.

A kiadvány a Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium megbízásából és támogatásával készült.
A szakmai anyag összeállítását és a megjelenéssel kapcsolatos feladatok koordinálását a VÁTI Kht. végezte.

Szerkesztette:

VÁTI Kht. Területi Tervezési és Értékelési Iroda, Területi Elemzési és Értékelési Osztály

Szakmai témafelelősök (NFGM):

Sára János

Tipold Ferenc

Géczy Gyula

Sallai Anna

A kiadvány elkészítésében részt vett (VÁTI):

Dr. Czira Tamás

Balogh Attila

Brodorits Zoltán

Ginter Gábor

Kiss Csaba

Kohán Zoltán

Nagy András

Selmeczi Pál

Sóvágó Krisztina

Sütő Attila Gergely

Nyomdai munkák: Polár Stúdió

NEMZETI FEJLESZTÉSI ÉS GAZDASÁGI MINISZTERIUM

VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság

